

Sommig gezinsleden werken het hele jaar mee, anderen worden ingeschakeld in piekperiodes. Net als de vele extra uren die de ondernemer zelf in het bedrijf steekt, drukken ook de uren die gezinsleden meewerken minder op de bedrijfsresultaten dan die van de reguliere arbeidskrachten.

Seizoen

Toeristisch-recreatieve bedrijven kennen drukke en minder drukke periodes, zowel wat betreft de hoeveelheid werk als het aantal gasten. In het seizoen worden hogere omzetten gerealiseerd en ontstaan — tijdelijk — meer arbeidsplaatsen.

De drukke periodes zijn voor de vier bedrijfstypen verschillend. De zomermaanden zijn het belangrijkste voor de sport- en cultuursector en voor de logiesverstrekkende bedrijven. Dit valt voor een groot deel toe te schrijven aan het karakter van deze bedrijven, veelal jachthavens, campings, uitspanningen en dergelijke, die gebonden zijn aan het vakantie- en recreatiepatroon van de mensen. Voor de maaltijd- en drankverstrekkende sector en de detailhandel zijn het vooral de feestdagen die de grootste drukte leveren. Omdat steeds betrekkelijk korte periodes zo druk zijn, wordt zoveel mogelijk geprobeerd met eigen mensen het werk te doen. Slechts een kwart van de bedrijven in Doorn en Loosdrecht en één derde van de bedrijven in Rhenen, neemt hiervoor dan ook tijdelijk personeel in dienst.

Part-timers

In bedrijven waar het gehele jaar door naast de ondernemer nog meer mensen werkzaam zijn, kunnen deze onderscheiden worden in full-timers en part-timers. Wordt naar de verdeling hiertussen gekeken, dan blijkt vooral in de sport- en cultuursector en de detailhandel het aantal part-timers (minder dan 40 uur per week) het aantal full-timers per bedrijf te overtreffen. In de logiesverstrekkende sector en in mindere mate in de maaltijd- en drankverstrekkende bedrijven, is het omgekeerde het geval. Het relatieve belang van part-time werk is in de onderzochte bedrijven veel groter dan in het Nederlandse bedrijfsleven als geheel. Wordt in Nederland 75% van het werk op full-time basis gedaan, in de onderzoekspopulatie is dit slechts 50%.

De omvang van de werkgelegenheid in de particuliere sector die voortkomt uit de toeristisch-recreatieve bestedingen bedraagt 635 werkzame personen. Dit komt overeen met 12,3% van de totale dienstensector en 8,3% van alle bedrijfssectoren samen in de onderzoeksgemeenten. De participatie van vrouwen in het arbeidsproces ligt in Doorn, Loosdrecht en Rhenen lager dan in Nederland als geheel.

Bestedingen

De laatste jaren lopen de bestedingen terug, hetgeen voor het midden- en kleinbedrijf een inkrimping van de produktie, een afname van de investeringen en een uit-

Loosdrecht: watersport.

stoot van arbeid tot gevolg heeft. Van de onderzochte bedrijven had 60 tot 70% in 1983 een even of minder druk jaar als 1982. De omzetten zijn in de periode 1978-1983 nominaal ongeveer gelijk gebleven, maar als we de geldontwaardiging in aanmerking nemen is een negatieve ontwikkeling zichtbaar.

De mate waarin de onderzochte bedrijven afhankelijk zijn van toeristisch-recreatieve bestedingen varieert per bedrijfstak. Voor de detailhandel en maaltijd- en drankverstrekkende sector is deze afhankelijkheid kleiner dan voor de logiesverstrekkende bedrijven en de sport- en cultuursector. De eerste twee hebben dan ook een dienstverlenende functie voor de lokale bevolking als geheel. Toch acht 72% van alle respondenten promotie van recreatie voor het eigen bedrijf van belang.

In kleine bedrijven die geheel of gedeeltelijk van recreatieve bestedingen afhankelijk zijn, *blijkt geen rechtstreeks verband te bestaan tussen de hoogte van de omzet en de hoeveelheid werkgelegenheid*. Dit is niet zo verbazingwekkend als we nog even denken aan de grote flexibiliteit van de ondernemer en zijn gezin bij het inspelen op drukte.

Stimuleren

Om de werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector te bevorderen, zouden extra impulsen gegeven kunnen worden in de vorm van bewuste stimulering, lastenverlichting, inrichting van gebieden en dergelijke. Als we de betekenis van die impulsen willen schatten, is de houding van de ondernemer in al zijn facetten van groot belang.

Naar aanleiding van het onderzoek menen we te kunnen zeggen dat stimulering van de recreatie waarschijnlijk niet het beoogde effect voor de werkgelegenheid zal hebben. In de eerste plaats nemen de ondernemers met hun lange werkdagen zelf een extra arbeidsplaats voor hun rekening. Omdat de ondernemers in de vier bedrijfstypen onderling verschillen wat betreft hun arbeidstijd binnen en buiten het seizoen, zal een toename van de hoeveelheid werk gevolgen hebben voor de werkgelegenheid van derden. De ondernemer zal eerst zelf dit extra werk verzetten. Daarnaast blijken becijferingen, dat een omzet van f 60.000,— tot f 70.000,— in de toeristische dienstverlening één

arbeidsplaats oplevert, voor de onderzoeksgemeenten niet op te gaan. Per f 60.000,— omzet blijkt er een zeer verschillend aantal arbeidsplaatsen te bestaan, zowel naar bedrijfstypen als naar omzetklasse. Bij een identieke omzetstijging zal de invloed hiervan navenant verschillen: als de omzet bijvoorbeeld door stimulering zal stijgen van f 60.000,— naar f 600.000,—, betekent dit niet dat het aantal arbeidsplaatsen van één naar tien zal stijgen.

Tenslotte maakt slechts een beperkt aantal ondernemers gebruik van subsidies (56%). Omdat de ondernemers in de sport- en cultuursector relatief het meest van de mogelijkheden gebruik maken, zullen hier de impulsen via subsidies het meeste effect hebben. De detailhandel maakt veel gebruik van de WIR-premie en zal hier een lastenverlichtend effect van ondervinden. Dit beperkte gebruik van premie- en subsidiemogelijkheden hangt wellicht samen met de onbekendheid ermee, de trots volledig onafhankelijk te willen blijven of de moeilijkheidsgraad van de aanvraagprocedures.

De werkgelegenheid die in de drie gemeenten met recreatie en toerisme samenhangt, vertoont grotendeels het verwachte beeld: relatief veel part-time werk, matige scholing, een sterke seizoensgebondenheid en een noodzakelijke participatie van gezinsleden. De vraag, of het aantal arbeidsplaatsen in de toeristisch-recreatieve sector belangrijk kan toenemen, moet wat ons onderzoeksgebied betreft, ontkennend beantwoord worden.

1. C.B.S. Economisch-Statistische Berichten no. 3446, 1984
2. J. Verkade; Toerisme en recreatie, de grote werkverschaffer van de jaren '80. In: Recreatie 5, 21e jaargang, 1983

Auteur : M. Kloosterman, H.C.M. Olde Loohuis-Morssinkhof

Titel : Toerisme/recreatie en werkgelegenheidsaspecten. Een economisch geografische casestudy in de gemeenten Doorn, Loosdrecht en Rhenen.

Verkrijgbaar : — Secretariaat Toegepaste Geografie & Planologie, R.U. Utrecht tel. 030-531399 (te koop)
— Bibliotheek Geografisch Instituut, R.U. Utrecht (te leen).